

Kozłowski, Jan

Stulecie urodzin Wojciecha Świątosławskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 27/1, 233-234

1982

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STULECIE URODZIN WOJCIECHA ŚWIĘTOSŁAWSKIEGO

W przeddzień stulecia urodzin Wojciecha Świątosławskiego Redakcja „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” i Muzeum Techniki NOT zorganizowały 20 VI 1981 r. uroczyste zebranie. W słowie wstępnym Redaktor Naczelny — Irena Stasiewicz-Jasiukowa podkreśliła, że od chwili i miejsca urodzenia Wojciecha Świątosławskiego (Kiryjówka na Wołyniu — w roku 1881) dzieli nas nie tylko odległość geograficzna i czasowa, lecz także odmiennosc epoki — tak bardzo i wielostronnie różnej od czasów nam współczesnych. Świątosławski żył w różnych okresach przed I wojną światową, w Polsce 20 lecia międzywojennego, na emigracji, w Polsce Ludowej. Ten zasłużony uczony był jednak współczesny każdej epoce, w każdej umiał znaleźć dla siebie miejsce. Gdy ocenia się Wojciecha Świątosławskiego z perspektywy lat, widać, jak poważne miejsce zajął on w historii nauki: powiększająca się perspektywa czasowa nie pomniejsza jego postaci. Mimo to ten wybitny uczony nie jest jeszcze w pełni znany. Biogramy i opracowania — koncentrując się na działalności naukowej, dydaktycznej i organizacyjnej, prowadzonej przez Świątosławskiego w okresie dojrzałym — zbyt mało miejsca poświęcają jego młodości, gdy kształtowała się osobowość przyszłego uczonego. Aby uzupełnić tę lukę „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” postanowił ogłosić drukiem blok artykułów — oparty na nieznanach materiałach źródłowych — m. innymi szkic pióra córki Profesora — Janiny Świątosławskiej-Żółkiewskiej. Artykuły te zostały opublikowane w numerze 2 (1981).

Następnie zabrała głos prof. Janina Świątosławska-Żółkiewska, która opisała, jak powstał jej szkic. Córka Profesora stwierdziła z zalem, że zabrała się za późno do spisywania biografii

Ojca, w chwili, gdy już odeszli świadkowie jego młodości. Głównym źródłem pracy Autorki były notatki i korespondencja Wojciecha Świątosławskiego, przede wszystkim jego ponad 120 listów do Janiny Zabłockiej z lat 1902—1908. Podczas zbierania źródeł i pisania pracy uwagę i zainteresowanie córki Profesora zwrócił kontrast między latami młodzięcymi a dojrzałymi Wojciecha Świątosławskiego. W młodości przeżywał on często okresy załamań i rozterek, kiedy to nawet wątpił w wartość i znaczenie swojej pracy.

Z kolei wygłosił referat prof. Józef Miąso, który ukazał wczesne lata życia Wojciecha Świątosławskiego na tle historii oświaty polskiej przełomu XIX i XX w. Świątosławski należał, zdaniem prof. Miąso, do pokolenia „strajku szkolnego 1905 r.”. Wśród młodzieży tego pokolenia narastał ferment przeciwko ugodowości i lojalizmowi starszej generacji. Ferment ten — rozbudzony przez nastroje panujące wśród młodzieży uniwersytetów rosyjskich — objął wcześniej ziemie kresów wschodnich Rzeczypospolitej niż obszary Królestwa Polskiego. Jest zrozumiałe, że uległ mu także Wojciech Świątosławski, który urodził się w Kiryjówce na Wołyniu, a studiował w Kijowskim Instytucie Politechnicznym.

Następnie dr Jerzy Różewicz przedstawił działalność Wojciecha Świątosławskiego w życiu polonii kijowskiej i moskiewskiej w latach poprzedzających I wojnę światową. Kolonia polska w Moskwie, do której Świątosławski przeniósł się w roku 1911, liczyła wówczas ok. 17 tys. osób. Na przełomie 1917/1918 r. wzrosła ona do ok. 100 tys. osób. Świątosławski brał aktywny udział w pracach wielu, żywiołowo wówczas powstających instytucji polskich — naukowych, oświatowych i społecznych (m.in. w działalności Domu Polskiego, Komitetu Polskiej Pomocy Ofiarom Wojny oraz Koła Naukowego).

Po referacie Jerzego Różewicza zebrani — wśród których było wielu dawnych uczniów i bliskich współpracowników Wojciecha Świątosławskiego — podzielili się wspomnieniami o Profesorze. Głos zabrali: prof. prof. Andrzej Bylicki, Jan Grempski, Roman Mierzecki, Zygmunt Rudolf, Maria Wójcicka, Władysław Wójcicki, Kazimierz Zięborak. Zebrani starali się odpowiedzieć na niektóre nie wyjaśnione dotąd kwestie, dotyczące biografii W. Świątosławskiego, m.in. co skłoniło go do zajęcia się termochemią. W przerwie sesji goście zwiedzili poświęconą życiu i pracy naukowej Profesora ekspozycję, urządzonej przez Muzeum Techniki NOT*.

Jan Kozłowski
(Warszawa)

ZABYTKI TECHNIKI ZIEMI OPOLSKIEJ

W dniach 12 i 13 września 1981 roku Komisja Historii Zabytków Hutnictwa — działająca w ramach Stowarzyszenia Inżynierów i Techników Przemysłu Hutniczego — zwiedziła zabytki techniki na Ziemi Opolskiej, skupiając swą uwagę na zabytkach hutnictwa i wapiennikach.

1. Huta Małapanew w Ozimku nad rzeką Mała Panew jest obecnie przodującą odlewnią staliwa w Polsce, przy tym jest również jednym z najstarszych zakładów hutniczych na Opolszczyźnie. Niestety, niewiele pozostało w niej zabytków. Są nimi tylko wieża namiarowa i most wiszący.

Na terenach po obu stronach Odry — między Wrocławiem i Tarnowskimi Górami — stwierdzono ślady wytopu żelaza z rud darniowych (począwszy od II w.n.e.); występują one głównie w okolicy Ozimka i Opola. Stwierdzono duży rozwój kuźnic w tym regionie w XVII wieku; wiele z nich przetrwało do XIX wieku. Z tych czasów pochodzi Huta Małapanew.

Młynarz — nazwiskiem Ozimek — założył hutę, w której rozpałił wielki piec w 1754 roku, produkując surówkę na kule armatnie. Rozkwit huty datuje się od roku 1781, kiedy nastąpiło w Ozimku zjednoczenie kilku zakładów. Produkowano żelazo kowalne, które sprzedawano

* Komisarzem tej wystawy była mgr Jadwiga Chodowcowa.